

IRINA MAKAROVA TOMINEC

TEŽAVE PRI USVAJANJU RUSKEGA BESEDJA IN NOVI RUSKO-SLOVENSKI SLOVAR ZA ZAČETNIKE

COBISS: 1.01

[HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.27.1.04](https://doi.org/10.3986/JZ.27.1.04)

Prispevek izpostavlja problematična mesta pri usvajanju ruskega besedišča. V njegovem izhodišču je mnenjska raziskava učiteljev ruščine v slovenskih šolah, katere ugotovitve se precizirajo s pomočjo korpusne analize leksikalnih napak, identificiranih na podlagi analize 30 maturitetnih esejev iz ruščine na osnovni in višji ravni. V jedru prispevka je predstavljena zasnova novega dvojezičnega slovarja za začetnike, pred kratkim objavljenega na portalu termania.net.

Ključne besede: usvajanje jezika, usvajanje besedišča, rusko-slovenski slovar, analiza napak, ruščina

Difficulties in Learning Russian Vocabulary and the New Russian–Slovenian Dictionary for Beginners

This article highlights problematic areas in learning Russian vocabulary. It is based on a survey conducted among teachers of Russian in Slovenian schools, whose findings are concretized through a corpus analysis of lexical deviations identified based on an analysis of thirty essays written as part of basic or advanced high-school exit exams in Russian. At the center of the article is a presentation of the concept of the new bilingual dictionary for beginners recently made available on termania.net.

Keywords: language learning, vocabulary learning, Russian–Slovenian dictionary, error analysis, Russian

0 UVOD

V teoriji in praksi poučevanja tujih jezikov je že dolgo znano, kako pomembno je poznavanje besedišča za razvoj sporazumevalne zmožnosti v ciljnem jeziku. Jezikovna didaktika angleščine (Browne idr. 2013; Capel 2010; Coxhead 2000; Nation 2016; West 1953) kot svetovnega jezika z daljšo tradicijo poučevanja že več desetletij ponuja izdelane sezname besed, poznavanje katerih zagotavlja komunikacijo na različnih stopnjah jezikovne kompetence v ciljnem jeziku, skladno s Skupnim evropskim jezikovnim okvirom (SEJO). Problem korektnega izbora in opisa besedišča je posebej aktualen na nižjih stopnjah razvoja sporazumevalne zmožnosti (A1 in A2), saj ravno na začetku študija tujega jezika ugotavljamo po eni strani močno interferenco z materinščino, po drugi strani pa odvisnost učenec ravno od dvojezičnih gradiv, ki jih v jezikovnem paru s slovenščino pogosto primanjkuje.

V pričujočem prispevku se osredotočamo na jezikovni par ruščina – slovenščina. V prvem poglavju želimo pokazati, kakšno je trenutno stanje pri učenju

ruskega besedišča v slovenskih šolah na podlagi mnenjske raziskave učiteljev rusistov; v drugem poglavju nas bo zanimalo, kaj je pokazala korpusna analiza napak na leksikalni ravni, izvedena na osnovi 30 maturitetnih esejev iz ruščine na osnovni in višji ravni; v zadnjih dveh poglavjih predstavljamo načela za izbor besednjaka in strukturo slovarskega gesla novega dvojezičnega slovarja ruščine za začetnike, ki skuša nadomestiti primanjkljaj didaktičnih gradiv za usvajanje ruskega besedišča na nižjih stopnjah jezikovne kompetence.

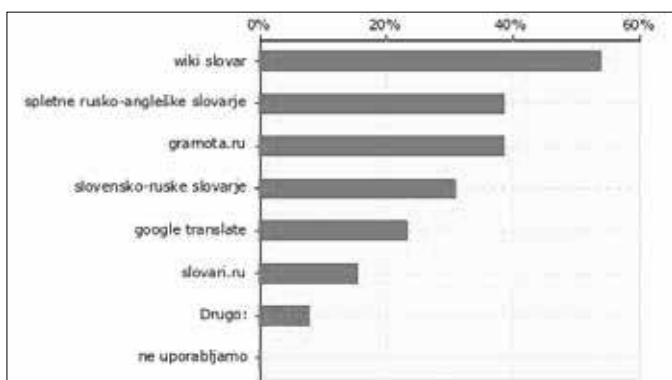
1 MNENJSKA RAZISKAVA O UČENJU RUSKEGA BESEDIŠČA

Z namenom ugotoviti ključne težave pri učenju ruskega jezika, posebej besedišča, v slovenskih šolah smo marca 2020 pripravili krajši spletni vprašalnik za učitelje ruščine, ki ga je izpolnilo 13 predavateljev,¹ večinoma (92 %) zaposlenih v slovenskem šolskem sistemu (gimnazije in fakultete); večina predavateljev ima več kot 5 (20 %) oz. 10 let (70 %) pedagoških izkušenj.

Kot je pokazala raziskava, za usvajanje ruskega besedišča dijaki na nižji stopnji jezikovne kompetence v manjši meri uporabljajo rusko-slovenske slovarje v tiskani obliki (Pretnar 2007; Plotnikova – Sever 2006) in v praksi dosti bolj različnih spletnih virov (predvsem spletnih prevajalnikov in spletnih rusko-angleških slovarjev). Tudi učitelji za usvajanje ruskega besedišča svojim učencem v večji meri priporočajo ruske spletne vire, tudi če so enojezični (*wiki slovar*, *gramota.ru*), kot pa rusko-slovenske slovarje, ki so širšemu krogu uporabnikov težje dostopni.²

Slika 1: Kateri jezikovni vir priporočate/uporabljate pri pouku ruščine, če sploh? (n = 13)

Možnih je več odgovorov.

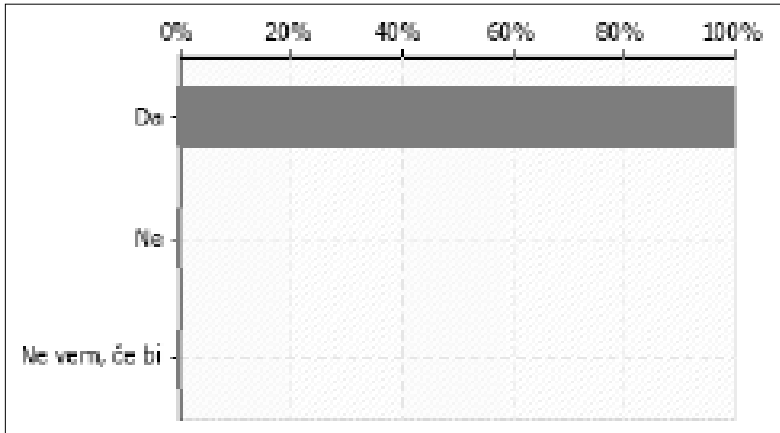

1 Po naših podatkih se ruščina »kot drugi, tretji ali neobvezni tuji jezik poučuje v 16 slovenskih gimnazijah« (Urbas 2019: 241) in na dveh slovenskih univerzah (UL in UP).

2 Pri tem je zanimiv podatek, da novejšega rusko-slovenskega slovarja, dostopnega na večjezičnem spletnem portalu *dict.com* (Rusko-slovenski slovar 2020), ki prikazuje skrčen nabor podatkov o 24.000 iztočnicah, v naši raziskavi ni navedel nobeden respondent.

Kot izhodišče za našo raziskavo lahko uporabimo podatek o tem, da so vsi učitelji, ki so sodelovali v spletni raziskavi, potrdili potrebo po spletnem rusko-slovenskem slovarju.

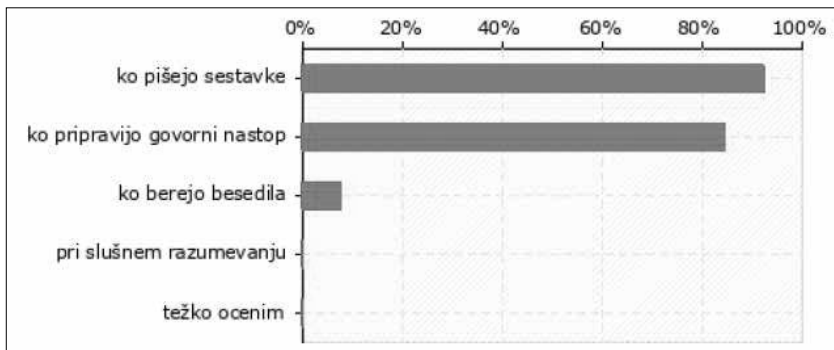
Slika 2: Ali ocenjujete, da bi potrebovali elektronski dvojezični (rusko-slovenski) slovar? (n = 13)

Po oceni učiteljev imajo slovenski učenci največ težav pri razvoju produktivnih jezikovnih spretnosti v ruščini, kamor spada predvsem tvorjenje zaključenih govornih in pisnih besedil. Naslednjo večjo težavo predstavlja slušno razumevanje avtentičnih ruskih besedil, kar se da razložiti s kompleksnostjo in raznolikostjo besedišča ter slovničnih struktur, katerih prepoznavanje je pri slušnem razumevanju časovno omejeno. Potreba po dodatnih podatkih, ki olajšajo rabo besedišča (in ne samo njegovo prepoznavanje), se kaže tudi v dejstvu, da učenci razpoložljive dvojezične vire (spletne prevajalnike in slovarje) največ uporabljajo, kadar pišejo sestavek ali pripravljajo govorni nastop, in bistveno manj, kadar samo berejo ruska besedila (slika 3).

Slika 3: Kdaj vaši učenci največ uporabljajo slovar/prevajalnik? (n = 13)

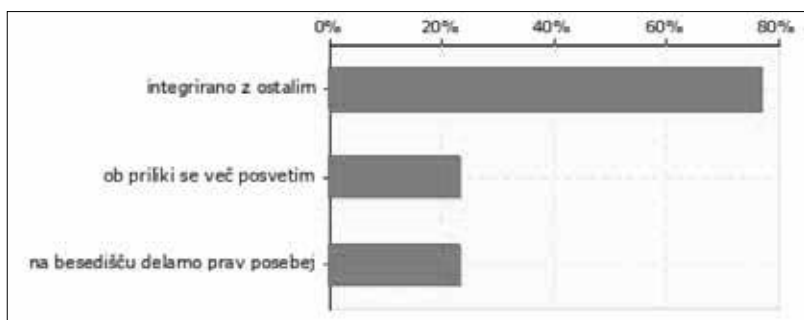
Možnih je več odgovorov.

Navedeno lahko pojasnimo s tem, da za aktivno usvajanje jezika ni toliko pomemben sam obseg besedišča (kot razberemo iz odgovorov, je pasivno razumevanje prebranih besed v sorodnem jeziku bistveno manj težavno), ampak predvsem kompleksnejše znanje, kako vključiti rusko besedo v konkretni kontekst, z upoštevanjem vseh pomenskih, slovničnih in pragmatičnih omejitev.

Le manjši del predavateljev namenja posebno pozornost sistematičnemu usvajanju novega besedišča (20 % učiteljev). Enak delež profesorjev (20 %) poglobljeno predstavitev leksikalnih enot izvede le ob priliki. Spricho pomanjkanja ustreznega slovarskega vira je ta podatek še posebej relevanten.

Slika 4: Na kateri način usvajate novo besedišče? (n = 13)

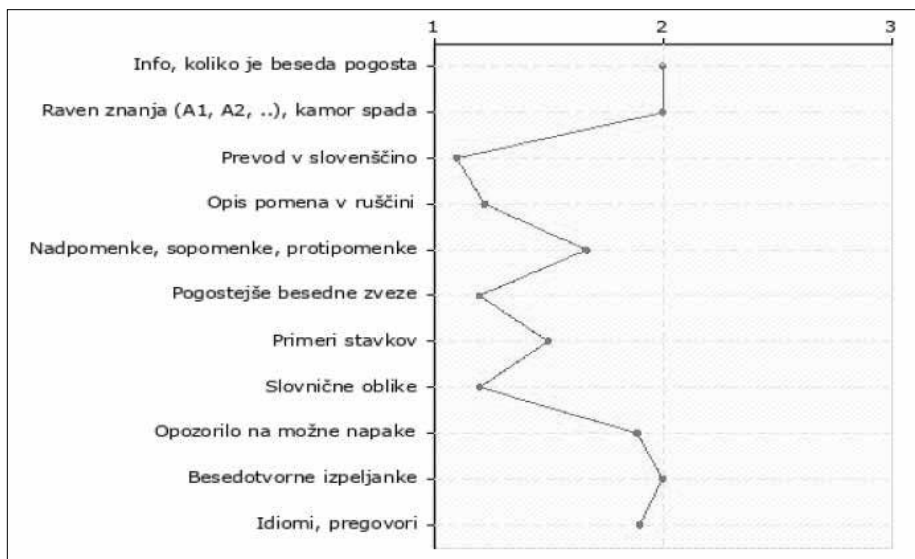
S pomočjo ankete smo skušali identificirati temeljne težave pri usvajanju ruskega besedišča v slovenskem razredu, ki jih ugotavljajo učitelji. V stopenjsko rangiranje (»bolj težavno«/»manj težavno«/»ne vem«) je bilo ponujenih več potencialno težavnih mest. Pridobljene podatke smo vrednotili na naslednji način: odgovore »ne vem« (na sliki 5 v 3., 6. in 7. vodoravnem stolpcu) smo interpretirali enako kot odgovore »manj težavno«. Na koncu se je kot najbolj problematično izkazalo pravilno naglaševanje in zapisovanje ruskih besed. Naslednjo stopnjo težavnosti predstavljata raba konektorjev in upoštevanje vezljivostnega vzorca. Pogosto učitelji ugotavljajo nezadostnost besednega zaklada, ki ne dosega pričakovanega minimalnega obsega. Kot najmanj problematične so učitelji ovrednotili tvorbo izpeljank, razlikovanje medjezikovnih paronimov oz. »lažnih prijateljev« in poznavanje osnovnih slovničnih oblik.

Na sliki 6 je prikazano statistično vrednotenje zelenih podatkov o slovarski iztočnici, ki jih je smiselno upoštevati pri izdelavi novega slovarja za slovenske učence. Podatki, ki se približujejo vrednosti 1, so bili ocenjeni kot »bolj pomembni«. Tisti, ki se približujejo vrednosti 2, so bili ocenjeni kot »manj pomembni«. Slika 6 prikazuje kumulativne vrednosti.

Slika 5: Kako bi primerjalno ovrednotili težave svojih učencev pri usvajanju ruskih besed? (n = 13)

Slika 6: Ocenite, koliko so koristne naslednje slovarske informacije o besedi (n = 13)

Kot kaže analiza, je na prvem mestu najbolj želenih informacij slovenski prevod, potem sledijo najpogostejše kolokacije in nabor osnovnih slovničnih oblik. Sledi opis pomena v ruščini, primeri stavkov in navedba pomensko povezanih besed (sopomenke, protipomenke, nadpomenke). Na sedmem mestu si učitelji želijo

opozorila na najbolj tipične napake, navedbo frazemov in pregovorov, sledijo besedotvorne izpeljanke ter podatek o pogostnosti iztočnice in predlagani ravni jezikovne kompetence, kamor spada poznavanje posamezne slovarske iztočnice (oz. njenega posameznega pomena).

Zadnji graf (slika 7) kaže, da se pri izboru konceptualne zasnove novega slovarja dve tretjini predavateljev (nad 60 %) odloča za opcijo čim širšega nabora podatkov o iztočnici, slaba tretjina (okoli 40 %) pa se bolj nagiba h kontrastivnemu pristopu.

Slika 7: Kateri koncept šolskega dvojezičnega slovarja se vam zdi primernejši? (n = 13)

Kot glavne ugotovitve opravljene mnenjske raziskave bi torej lahko izpostavili naslednje: (1) za izvajanje pouka ruščine, posebej na začetni stopnji, manjka rusko-slovenski slovar, ki bi bil dostopen uporabnikom v spletni obliki; (2) učitelji poudarjajo pomanjkanje podatkov o rabi besed pri tvorjenju besedila, kar narekuje potrebo po drugačnem pristopu k predstavitvi jedrnega besedišča, ki naj bi izhajal iz kompleksnejšega prikaza tako pomenskih, kot tudi slovničnih lastnosti slovarskih iztočnic;³ (3) slovarsko geslo bi morale vsebovati širši nabor raznovrstnih podatkov o besedi s poudarkom na medjezikovnih razlikah in tako preprečevati tipične napake.

Navedeni podatki nudijo konkretne smernice za oblikovanje slovarskega članka, ki ga predstavljamo v nadaljevanju. Pred tem pa si oglejmo, katere pogostejše leksikalne napake so ugotovljene pri korpusni analizi pisnih izdelkov v ruščini, ki so jih napisali slovenski učenci v okviru maturitetnega izpita na osnovni in višji ravni.

3 Primer vključevanja »integriranega leksikogramatičnega« (cit. po Apresjan 2007; 2009) oz. kombiniranega leksikalno-slovničnega pristopa k opisu ruskih slovarskih iztočnic predstavlja slovar aktivnega tipa (Apresjan 2014), ki je bil razvit predvsem v delih Moskovske semantične šole.

2 LEKSIKALNE NAPAKE V MATURITETNIH ESEJIH

Ugotovitve mnenjske raziskave učiteljev smo želeli precizirati s pomočjo korpusne analize pisnih izdelkov slovenskih učencev ruščine. S tem namenom je bil oblikovan manjši korpus 30 naključno izbranih maturitetnih esejev v ruščini, spisanih v letih 2011–2014, od tega 15 z osnovne in 15 z višje ravni. Poglavitni namen analize je statistična primerjava deleža slovničnih in leksikalnih napak na obeh ravneh.

Vsako ugotovljeno odstopanje v maturitetnih esejih je bilo označeno v skladu z naslednjo tridelno tipologijo: (1) odstopanja na pravopisni ravni (oznaka GRAPH); (2) odstopanja na slovnični ravni (oznaka GR); (3) odstopanja na leksikalni ravni (oznaka L). Preglednica 1 prikazuje končno statistično vrednotenje ugotovljenih napak ločeno na osnovni in višji ravni.

Preglednica 1: Statistično vrednotenje tipov napak v maturitetnih esejih

	Odstopanja na pravopisni ravni GRAPH	Odstopanja na slovnični ravni GR	Odstopanja na leksikalni ravni L
Osnovna raven 15 esejev	30,9 %	32,2 %	35,6 %
Višja raven 15 esejev	21,9 %	34,4 %	42,6 %

Ugotovljeno razmerje ponazarja dejstvo, da tako na osnovni kot tudi na višji ravni največ napak opazamo ravno v rabi besedišča. Pri prehodu na višjo stopnjo jezikovne kompetence se delež odstopanj na besedni ravni samo povečuje.

Pri načrtovanju koncepta dvojezičnega slovarja za začetnike je pomembno upoštevati tako notranjo tipologijo zabeleženih leksikalnih napak, kakor tudi njihovo primerjalno statistiko. Zato smo pri gradnji korpusa maturitetnih spisov uporabili 13 okrajšav, ki večinoma izhajajo iz mednarodno prepoznavnih angleških terminov. Hierarhične odnose med posameznimi vrstami napak, oz. notranjo tipologijo napak, ponazarja preglednica 2.

Preglednica 2: Hierarhija leksikalnih napak

	Oznaka	Pomen
I	LWRONGCH-OICE	Napačni izbor besede
Ia	LPARONIM	Napačna raba blizuzvočnice
Ib	LWRONGCH-OICESET	Napačni izbor nadpomenke, podpomenke, protipomenke (razen sopomenk)
Ib.1	LWRONGCH-OICESETSYN	Napačni izbor sopomenke
Ib.2	LWRONGCH-OICESYNMODAL	Napačni izbor naklonske sopomenke
II	LF	Napačna realizacija slovarko omejene družljivosti posamezne besede
IIa	LMWU	Napačna večbesedna zveza
IIb	LIDIOM	Napačni frazem
III	LCONSTR	Napake v vezljivostnem vzorcu
IV	LCODESWITCH	Kalk iz materinščine
V	LCONJ	Napačni izbor veznika/vezniške besede
VI	LPREP	Napačni izbor predloga
VII	LDERIV	Napačna tvorjenka
VIII	LNAME	Napačna raba lastnega imena/geografskega poimenovanja
IX	LSTYLE	Raba stilno neustrezne besede

Kot vidimo, se nekatere oznake delno prekrivajo, saj omogočajo različno stopnjo natančnosti pri razvrščanju primerov posameznega tipa leksikalnih napak pri avtomatskem izločanju primerov v okviru korpusnih poizvedb.⁴ Kratka razlaga posameznih oznak s ponazoritvenimi primeri sledi v nadaljevanju.

2.1 LPARONIM označuje pomensko neustrezno rabo paronimov oz. blizuzvočnic.⁵

2.1.1 Мне не понравился отель, где мы поместили (namesto разместились), потому что комнаты были грязные.

V tem stavku opazimo zamenjavo pomensko vezanih istokorenskih glagolov *поместить* 'namestiti' in *разместиться* 'namestiti se', ki se razlikujeta tako po vezljivostnem vzorcu kot tudi v besedotvorni sestavi.

4 Pri eventualnem nadaljnjem naraščanju korpusa šolskih spisov ne izključujemo možnosti naknadne dopolnitve sistema oznak, oz. notranje tipologije ugotovljenih leksikalnih napak.

5 Gre za tako imenovano *paronimizacijo*: »Na stiku dveh sorodnih jezikov, ki delita besedišče skupnega izvora, pogosto prihaja do napačne semantizacije oblikovno podobnih besed, t. i. lažnih prijateljev, oz. do *paronimizacije*« (Makarova Tominec 2020a: 77).

2.2 LCONSTR označuje primere odstopanj v vezljivostnem vzorcu.⁶

2.2.1 Она не была виновата *для ничего* (namesto *ни в чём*).

Odstopanja v vezljivostnem vzorcu (*виноват + для*) povzročata kalkiranje vezljivostnega vzorca iz materinščine (*kriv + za*).

2.3 LWRONGCHOICE označuje primere napačnega izbora besede.

2.3.1 Трудным является *впервые* (namesto *во-первых*) вопрос, как это делать.

V tem primeru je do odstopanja prišlo zaradi nerazlikovanja med pomenoma, ki ju v slovenščini pokrije en leksem (*prvič*), v ruščini pa dva različna, časovni prislov (*впервые*) in konektor za označevanje zaporedja (*во-первых*). Napačna je tudi umestitev konektorja, ki bi bil v ruščini primernejši na prvem mestu v stavku.

2.4 LCONJ označuje napačni izbor veznika oz. vezniške besede.

2.4.1 Его работа была нервная, *потому* (namesto *потому что*) много учеников не слушают его, когда он объясняет.

V stavku je opušen zadnji del dvodelnega vzročnega veznika *потому что*.

2.5 LCODESWITCH označuje vključevanje jezikovnih sredstev iz materinščine (*code-switching*).

2.5.1 Словения маленькая, но *любкая*.

Slovenska beseda *ljubka*, zapisana z ruskimi črkami in tudi z rusko končnico, v navedenem stavku nadomesti primernejšo rusko ustreznico *симпатичная*.

2.6 LWRONGCHOICESYN označuje napačni izbor med sopomenkami.

2.6.1 Им трудно *употреблять* (namesto *пользоваться*) компьютер менее.

Uporabljeni glagol se težko povezuje z besedo, ki označuje orodje/pripomoček, s pomočjo katerega se izvaja neka aktivnost, za razliko od priporočene sopomenke.

2.7 LWRONGCHOICESYNMODAL označuje napačni izbor med jezikovnimi sredstvi za izražanje modalnosti.

2.7.1 В классе *надо* (namesto *должен*) быть порядок.

⁶ Kalkiranje kot stalni vzrok odstopanj na leksikalni ravni je bilo izpostavljeno tudi v govoru začetniških govorcev slovenščine ruskega porekla: »na začetni stopnji ob pomanjkanju besedišča stalno prihaja do kalkiranja kolokacij in vezljivostnih vzorcev« (Makarova Tominec 2020a: 77).

Ruski naklonski povedkovnik *nado* se namreč težko povezuje s samostalniškim osebkom v imenovalniku, v razliko od predlagane naklonske zgradbe z *должен* (ali *нужен*).⁷

2.8 LWRONGCHOICESET označuje napačni izbor nadpomenke, podpomenke, protipomenke, torej besede iz ožjega nabora leksikalnih enot, ki ga oblikujejo različne vrste paradigmatičnih odnosov na ravni pomena

2.8.1 Заботились о своих мальчиках и *девушках* (namesto *девочках*).

V zgornjem stavku ugotavljamo napačen izborsohiponima: starostno primernejši par za besedo *мальчики* ‘dečki/fantki’ predstavlja beseda *девочки* ‘punčke’ in ne *девушки* ‘dekleta, najstnice’, ki označuje nekoliko starejše osebe.

2.8.2 Это имеет *позитивные* (namesto *положительные*) и отрицательные черты.

Ugotavljamo napačni izbor *protipomenke*: ruski pridevnik *отрицательный* ‘slabši, negativni’ ima protipomenko *положительный* ‘boljši, dober’. Oba se lahko uporabljata za opis značajskih lastnosti. Par pridevniških protipomenk *позитивный – негативный* se praviloma nanaša na ocene/vrednosti. V kontekstu opisa človeških lastnosti pridevnik *позитивный* spremeni prvotni pomen (‘dober, boljši’ → ‘poln pozitivne energije’) in zato ne more tvoriti para s protipomenko, uporabljeno v drugem delu stavka.

2.8.3 Она хотела увидеть Эмилию, с которой она жила, когда была *молодым человеком* (namesto *девушкой*).

V tem primeru je kandidat napačno izbral *nadpomenko*. V ruščini besedna zveza *молодой человек* ‘mladi človek, mladenič’ označuje izključno osebe moškega spola in zato ne more opraviti funkcije nadpomenke za oba spola, v primerjavi s slovensko besedno zvezo *mlada oseba*.

2.9 Kratica LF pomeni *leksikalna funkcija*.⁸ Z njo kratico v našem korpusu označujemo odstopanja v ubeseditvi slovarko omejene družljivosti posameznega leksema:

2.9.1 Этот год был *красивый* (namesto *хороший*).

7 Glede na primerjavo različnih možnosti prevajanja ruskih naklonskih zgradb v slovenščino je bilo ugotovljeno, da »ruskim zgradbam z naklonskim povedkovnikom *nado* velikokrat ustrezajo slovenski stavki z osebnim naklonskim glagolom *morati*« (Uhlik 2018: 57).

8 Pojem *leksikalna funkcija* (LF) razvija Moskovski pomenoslovni krožek (Igor Melčuk, Jurij Apresjan). Njegova uporabnost za namene sistematičnega prikaza omejene leksikalne vezljivosti je upoštevana v različnih raziskovalnih delih (Wanner 1996; Fontenelle 1997; Gorjanc – Jurko 2004; Apresjan 2009). Tipologija razmerij, ki jih pokriva pojem leksikalne funkcije, je dokaj široka. Število posameznih elementarnih (*nesestavnih*) LF se giblje med 50 in 60 (Melčuk – Žolkovski 1984). Obstajajo tudi številne *sestavne* oz. sekundarne LF. V članku Apresjan 2007 je opisanih skupaj 119 LF.

Za tipično označevanje pozitivne lastnosti referenčnega samostalnika (leksikalna funkcija BON⁹) se v ruščini uporablja pridevnik *хороший* 'dober' in ne *красивый* 'lep'.

Oznaka LF LMWU označuje posamične LF, ki se realizirajo kot večbesedne kolokacije¹⁰ z omejeno leksikalno družljivostjo, usvajanje katerih predstavlja posebno težavo.

2.9.2 Человечество не *полагает* (namesto *обращает*) внимания.

2.9.3 Трудно *прекратить* (namesto *снизить*) большой интерес.

2.9.4 Он *выздоровел* (namesto *избавился*) от зависимости.

Primere 2.9.2–2.9.4 predstavljajo ustaljene besedne zveze ob glagolskih iztočnicah, težavne za usvajanje, ki so zato praviloma vključene v slovarska gesla.

2.10 LDERIV označuje odstopanja na besedotvorni ravni (vključuje tako skladijske derivate kot tudi izpeljanke v okviru iste besedne vrste).

2.10.1 *Жизневой* (namesto *жизненный*) уровень людей.

Ugotavljamo napačno tvorjenje pridevnika iz samostalnika (*жизнь* → *жизненный*).

2.10.2 Когда вы возвращаетесь от *гуляния* (namesto *прогулки*) или *читаня* (namesto *чтения*).

Ugotavljamo napačno tvorjenje samostalnika iz glagola: (*гулять* → *прогулка* in *читать* → *чтение*).

2.11 LPREP označuje napačni izbor predloga.

2.11.1 *Кругом* её (namesto *вокруг неё*) Италия и Австрия.

Prihaja do zamenjave prislova *кругом* 'okoli' in istokorenskega predloga *вокруг* 'okrog'.

2.12 LNAME označuje napačno rabo lastnega imena oz. geografskega poimenovanja.

9 BON je praviloma »pridevnik ali prislov, ki izraža standardno pozitivno vrednotenje, praviloma v skladijski vlogi levega prilastka« (Apresjan 2007: 77).

10 Kolokacije pojmuje po Bartsch 2004 kot »leksikalno in/ali pragmatično povezane sopojavitve vsaj dveh leksikalnih enot, ki sta med seboj v neposrednem skladijskem razmerju« (cit. po Kosem 2018).

2.12.1 *Хрватия* (namesto *Хорватия*), *Хингария* (namesto *Венгрия*), *рассказ Лева Толстого* (namesto *Льва Толстого*), *я соглашаюсь с Толстым* (namesto *с Толстым*), *Медитеранское море* (namesto *Средиземное море*).

2.13 LSTYLE označuje odstopanja v registru izbrane besede. Večinoma gre za izrazito pogovorne ali nižje pogovorne besede, ki niso ustrezne v kontekstu šolskega spisa.

2.13.1 Они хотят разговаривать со словенцами, потому что думают, что мы *братьицы* (namesto *братья*).

Ruska beseda *братец* 'bratec' ima pozitivno (ljubkovalno) konotacijo in stilno ni nevtralna.

Preglednica 3 ponazarja statistično primerjavo deležev posameznih vrst leksikalnih napak v maturitetnih spisih na osnovni (levi stolpec) in višji ravni (desni stolpec).

Preglednica 3: **Delež posameznih leksikalnih odstopanj na OR in VR**

OR				VR			
Type	Range	Freq	uf_1	Group	Range	Freq	uf_1
lparonim	1	34	34	lparonim	1	47	47
lconstr	1	23	23	lconstr	1	46	46
lwrongchoice	1	18	18	lwrongchoice	1	40	40
lconj	1	16	16	lconj	1	17	17
lcodeswitch	1	15	15	lcodeswitch	1	14	14
lf	1	13	13	lwrongchoicesyn	1	12	12
lwrongchoicesyn	1	8	8	lf	1	10	10
lprep	1	3	3	lidiom	1	7	7
lwrongchoicesynmodal	1	3	3	lderiv	1	6	6
lderiv	1	2	2	lprep	1	5	5
lname	1	1	1	lstyle	1	4	4
lstyle	1	1	1	lwrongchoiceset	1	4	4
lwrongconstr	1	1	1	lmwe	1	3	3

Kot vidimo v preglednici 3, zaporedje sedmih najpogostejših in najbolj razširjenih vrst leksikalnih napak tako na osnovni kot tudi višji ravni ostaja enako. Rahla odstopanja med OR in VR se opažajo v spodnjem delu preglednice. Med pogostimi primeri pomensko neustrezne rabe ugotavljamo zamenjavo blizuzvočnic (LPARONIM), napačen vezljivostni vzorec (LCONSTR), napačen izbor besede (LWRONGCHOICE), napačni izbor veznika oz. vezniške besede (LCONJ), vključevanje jezikovnih sredstev iz materinščine (LCODESWITCH), napačni izbor med sopomenkami in drugimi pomensko vezanimi besedami (LWRONGCHOICESET). Pogoste so tudi napake v rabi modalnih konstrukcij (LWRON-

FCHOICEMODAL), odstopanja v rabi leksikalno omejenih kolokacij (LF) in frazemov (LIDIOM) ter odstopanja v rabi predlogov (LPREP) in skladenjskih in besednih tvorjenk (LDERIV). Posebej na osnovni ravni izpostavljam napačno rabo lastnih imen (LNAME) in stilistično neustreznih jezikovnih sredstev (LSTYLE).

Statistika izkazanih odstopanj služi kot pomembna smernica za izbor slovarsko relevantnih podatkov. Kot pomembnejše izhodišče lahko torej izpostavimo potrebo po širšem prikazu vezljivostnih vzorcev in kolokacijskih lastnosti slovarskih iztočnic. Pomembno je tudi natančnejše razlikovanje med nadpomenkami, sopomenkami in blizuzvočnicami, kar je za uporabnike na začetni stopnji lažje realizirati z natančnim prevodom v slovenščino in obširnejšo navedbo kolokacijskih nizov.

3 IZBOR BESEDIŠČA ZA SLOVAR

Pri izboru besedišča za slovar, namenjen uporabnikom na začetni stopnji jezikovne kompetence, smo upoštevali načela oblikovanja seznamov osnovnega, t. i. jedrnega besedišča (*core lexis*) tujega jezika, predstavljena v didaktični literaturi (Capel 2010; Browne idr. 2013; Nation 2016; Morkovkin idr. 1985). Če povzamemo, se za selekcijo slovarsko relevantnih enot v obdobju korpusnega jezikoslovja (od 90. let 20. stoletja dalje) uporablja statistična analiza nacionalnih korpusov, s pomočjo katere se oblikujejo sezname frekvenčnega in tematsko relevantnega besedišča (Nation 2016). Obseg takih seznamov oz. število vključenih besed sta odvisna od ravni jezikovne kompetence ciljnega uporabnika.

Za poučevanje ruskega besedišča je v okviru didaktike ruskega jezika izdelan pojem *leksikalnega minimuma* (Morkovkin idr. 1985), določen z upoštevanjem seznamov najpogostejše leksike iz širšega nabora pogostnostnih slovarjev ruskega jezika.¹¹ Prva verzija ruskih leksikalnih minimumov (Morkovkin idr. 1985) je vsebovala sedem seznamov, torej od 500 do 3500 polnopomenskih besed, pri čemer je vsak nadaljnji seznam v celoti vključeval predhodnega in k njemu dodajal še 500 na novo vključenih leksikalnih enot. Druga verzija leksikalnih minimumov (Bogačeva idr. 2003) je vsebovala že deset seznamov, skupaj 5000 polnopomenskih besed. Razporeditev vseh vključenih besed po tematskih področjih, opredeljenih z učnim načrtom ruščine kot tujega jezika, predstavlja sestavni del leksikalnih minimumov, in sicer ločeno poglavje z naslovom »Tematski slovar osnovnega besedja sodobne ruščine«.

Novější verzija leksikalnih minimumov (Andryushina – Kozlova 2015a; 2015b; 2015c) je nekoliko predelana za namene testiranja znanja ruščine za tuje državljanke na različnih ravneh in usklajena z evropskim jezikovnim okvirom. Si-

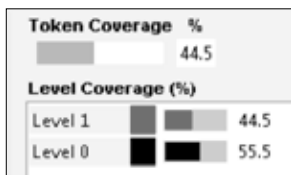
¹¹ Podrobnejši pregled oblikovanja koncepta *leksikalnega minimuma* v ruski leksikografiji gl. v Makarova Tominec 2020b.

stem prenovljenih ruskih leksikalnih minimumov tako vključuje šest ravni jezikovne kompetence (A1–C2). Za posamično raven obstaja predpisani seznam določenega števila besed: za raven A1 – 780, za raven A2 – 1300, za raven B1 – 2300, za raven B2 – 5000, za raven C1 pa 10000 besed. Za raven mojstrstva (C2) besedni seznam ni določen.

Pri oblikovanju leksikalnih minimumov so kot načela selekcije temeljnega ruskega besedišča upoštevana (1) stilistična nezaznamovanost, 2) kolokacijska produktivnost/aktivnost, (3) semantična vrednost (sposobnost označevanja širšega nabora predmetov in pojavov iz okolja), (4) besedotvorna produktivnost (ki omogoča potencialno širitev besednjaka), (5) pogostnost in (6) razširjenost besede na izbranih tematskih področjih, opredeljenih v okviru veljavnega učnega načrta ruščine kot tujega jezika (Andryushina – Kozlova 2015a: 5).

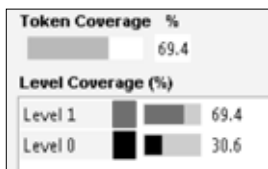
Priporočeni nabor besedišča za raven A2 (1300 besed) smo s pomočjo korpusnega orodja *AntConc* primerjali z besednim seznamom Novega pogostnostnega slovarja, oblikovanega na podlagi Nacionalnega korpusa ruskega jezika (Ljaševskaja – Šarov 2009).¹² Analiza je pokazala skoraj polovično ujemanje (44,5 %).

Slika 8: Ujemanje leksikalnega minimuma A2 s korpusnim seznamom najpogostejših besed

Pridobljeni podatek potrjuje dejstvo, da pogostnost besed ni služila kot primarni kriterij izbora temeljnega besedišča v veljavnih ruskih leksikalnih minimumih. Glede na to, da so bili izdelani za zaključen nabor tem skladno z učnim načrtom, smo preverili ujemanje frekvenčnih besed v tematsko ustreznih besedilih. Kot vir je bil uporabljen korpus govornih besedil,¹³ iz katerega smo statistično obdelali 20 splošnih govornih besedil manjšega obsega (do 250 besed) za tematsko področje *družina*. Delež ujemanja je potrdil pričakovano pozitivno korelacijo (69,4-odstotno ujemanje).

Slika 9: Ujemanje avtentičnih govornih besedil na temo *družina* z LM (A2)

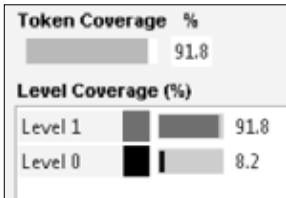

¹² Korpusno orodje omogoča statistično primerjavo ujemanja obeh seznamov.

¹³ Корпуса звучащей речи, <http://spokencorpora.ru/>.

Glede na rezultate korpusne analize se nam je pri oblikovanju novega dvojezičnega slovarja zdelo smiselno upoštevati veljavne leksikalne minimume, ki predstavljajo sestavni del sistema nacionalnega testiranja jezikovne kompetence tujih državljanov. Trenutno tako dvojezični slovar za slovenske uporabnike vsebuje 1100 slovarskih člankov in se približuje leksikalnemu minimumu na ravni A2.

Slika 10: Ujemanje besednjaka z ruskim leksikalnim minimumom na ravni A2

Razlike so posledica izločanja nekaterih besed, ki so zastarele oz. niso aktualne za slovensko okolje (*аспирант, аспирантка, аспирантура, булочная, магнитофон, марка, милиционер, милиция*). Dodali smo manjkajoče predmetno besedišče s področja digitalne tehnologije in socialnih omrežij (*смартфон, гаджет, приложение, программа, соцсеть, пост*). Izkazana razlika ustreza dovoljenemu 10-odstotnemu odstopanju v sestavi besednjaka učnih priročnikov za ruščino kot tuji jezik glede na trenutno veljavna priporočila nacionalnega sistema testiranja (Andryushina – Kozlova 2015a: 5). Poleg tega spletna oblika novega slovarja omogoča sprotno širitev nabora vključenih besed.

4 STRUKTURA SLOVARSKEGA GESLA

Glede na to, da je namen slovarja opis ruskega besedišča za aktivno rabo, torej za tvorjenje besedil, struktura slovarskega članka omogoča vključevanje najrazličnejših podatkov o besedi, tako leksikalnih kot tudi slovničnih, z upoštevanjem sodobnejšega *leksikogramatičnega pristopa*,¹⁴ realiziranega v naboru novejših ruskih slovarjev.¹⁵ Leksikogramatični, dobessedno *leksikalno-slovnični*, pristop v ruski leksikografiji pomeni združevanje slovarskih in slovničnih lastnosti v kompleksnem in natančnem opisu slovarske iztočnice. Bistvo tega pristopa je povzel že J. D. Apresjan: »slovar naj shranjuje čim več pravil«¹⁶ (Apresjan 2009: 105).

14 Uporabnost *leksikogramatičnega*, oz. *leksikalno-slovničnega*, pristopa v leksikografiji je poudarjal tudi sestavljevec prvega kolokacijskega slovarja ruščine (Morkovkin 1985), ki je vanj vključil tako redne slovnične kolokacije kot tudi individualne, slovarsko omejene besedne zveze. Združeni prikaz pomembnejših vezljivostnih in družljivostnih značilnost iztočnice je eno ključnih načel Moskvske semantične šole (Melčuk, Žolkovski, Apresjan).

15 *Novyj objasnitel'nyj slovar' sinonimov russkogo jazyka* (Apresjan 2004), *Aktivnyj slovar' russkogo jazyka* (Apresjan 2014).

16 »Словарь должен стать хранилищем очень многих правил« (Apresjan 2009: 112).

Leksikalno-slovnčni pristop ima za cilj oblikovanje *integralnega, oz. združenega* prikaza »celotnega nabora vseh lingvistično pomembnih značilnosti in vezi dotične besede«¹⁷ (Apresjan 2009: 112).

Ker je slovar namenjen predvsem začetnikom, vsaka rubrika geselskega članka (pomen, kolokacije, ponazoritveni stavki, stalne besedne zveze) vsebuje sprotni prevod v slovenščino.

4.1 Iztočnica

Vsaka slovarska iztočnica ima označeno naglasno mesto, priložen posnetek izgovora, ki se aktivira ob kliku, in navedeno besedno vrsto. Sledi prevod v slovenščino. Glagoli v dovršniku in nedovršniku, ki se skladno z rusko leksikografsko tradicijo obravnavajo v okviru istega leksema (Ožegov – Švedova 1992), so v slovarju za začetnike glede na različne slovnične lastnosti (predvsem v sestavi časovnih oblik) prikazani ločeno, v različnih slovarskih člankih, povezanih s kazalko (glagol v nedovršniku → glagol v dovršniku in obratno). Kot dodatno sredstvo semantizacije je poleg prevoda praviloma vključen tudi vizualni prikaz pomena iztočnice (slika).

4.2 Položaj iztočnice v leksikalnem sistemu

V primeru, da je prej izvedena analiza napak potrdila potrebo po usvajanju ruskih besed v naboru družljivih leksikalnih enot, so takoj pod iztočnico navedene besede, ki predstavljajo njene temeljne paradigmatske odnose (nadpomenke, podpomenke, sopomenke in protipomenke). Pri tem se zdi posebej pomembna navedba nadpomenke, ker omogoča eventualno parafraziranje, eno pogostejših nadomestnih strategij, značilno za govorno vedenje začetniških govorcev.

4.3 Kolokacije

Predlagani model opisa kolokacijskih lastnosti iztočnice upošteva leksikografski vzorec nekaterih kolokacijskih slovarjev ruščine (Denisov – Morkovkin 1983) in je poenoten glede na besedno vrsto iztočnice. Če ima beseda več pomenov, so kolokacijske lastnosti predstavljene ločeno za vsak posamezni pomen.

Kot osnovno orodje za izbor slovarske relevantnih kolokacij smo pri sestavi slovarja uporabili orodje *Sketch Engine*, ki je uporabno tudi za statistično analizo ruskih korpusov.¹⁸ Tako smo na primer za izbor pogostejših povedkov pri osebku *автом* na platformi *Sketch Engine* dobili naslednji seznam pogostejših glagolov, rangiranih po eni strani po intenzivnosti besednih vezi, oz. po statistično določene-

¹⁷ »во всей совокупности лингвистически значимых свойств и связей« (Apresjan 2009: 106).

¹⁸ Uporabili smo največji ruski korpus *Russian Web 2011 sample* (ruTenTen11) v obsegu 998 milijonov besed, dostopen za analizo s pomočjo orodja *Sketch Engine*.

mu indeksu sopojavljanja¹⁹ (levi stolpec) in po drugi strani po pogostnosti (desni stolpec).

Slika 11: Statistična analiza kolokacij z uporabo orodja *Sketch Engine*

Indeks sopojavljanja	Pogostnost																																																																
<p>автор as noun 4,637,774×</p> <p>subject_of</p> <table border="1"> <tr> <td>писать</td> <td>32,684</td> <td>8.08</td> <td>---</td> </tr> <tr> <td>пишет автор</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>утверждать</td> <td>14,505</td> <td>7.82</td> <td>---</td> </tr> <tr> <td>считать</td> <td>29,582</td> <td>7.62</td> <td>---</td> </tr> <tr> <td>отмечать</td> <td>18,781</td> <td>7.27</td> <td>---</td> </tr> <tr> <td>подчеркивать</td> <td>8,127</td> <td>7.21</td> <td>---</td> </tr> <tr> <td>рассказывать</td> <td>12,922</td> <td>7.16</td> <td>---</td> </tr> <tr> <td>автор рассказывает</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	писать	32,684	8.08	---	пишет автор				утверждать	14,505	7.82	---	считать	29,582	7.62	---	отмечать	18,781	7.27	---	подчеркивать	8,127	7.21	---	рассказывать	12,922	7.16	---	автор рассказывает				<p>автор as noun 4,637,774× Sorted by freq</p> <p>subject_of</p> <table border="1"> <tr> <td>писать</td> <td>32,684</td> <td>8.08</td> <td>---</td> </tr> <tr> <td>пишет автор</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>считать</td> <td>29,582</td> <td>7.62</td> <td>---</td> </tr> <tr> <td>быть</td> <td>20,351</td> <td>2.74</td> <td>---</td> </tr> <tr> <td>предлагать</td> <td>19,315</td> <td>6.9</td> <td>---</td> </tr> <tr> <td>отмечать</td> <td>18,781</td> <td>7.27</td> <td>---</td> </tr> <tr> <td>говорить</td> <td>17,071</td> <td>5.85</td> <td>---</td> </tr> <tr> <td>говорит автор</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	писать	32,684	8.08	---	пишет автор				считать	29,582	7.62	---	быть	20,351	2.74	---	предлагать	19,315	6.9	---	отмечать	18,781	7.27	---	говорить	17,071	5.85	---	говорит автор			
писать	32,684	8.08	---																																																														
пишет автор																																																																	
утверждать	14,505	7.82	---																																																														
считать	29,582	7.62	---																																																														
отмечать	18,781	7.27	---																																																														
подчеркивать	8,127	7.21	---																																																														
рассказывать	12,922	7.16	---																																																														
автор рассказывает																																																																	
писать	32,684	8.08	---																																																														
пишет автор																																																																	
считать	29,582	7.62	---																																																														
быть	20,351	2.74	---																																																														
предлагать	19,315	6.9	---																																																														
отмечать	18,781	7.27	---																																																														
говорить	17,071	5.85	---																																																														
говорит автор																																																																	

Kot vidimo, seznama glagolov v levem in desnem stolpcu sovpadata le delno (*писать*, *считать*, *отмечать*), opazna so tudi razhajanja. Ker je nabor predstavljenih kolokacij v slovarju za začetnike nujno minimiziran (največ pet), smo izbrali le tiste, ki hkrati imajo visok indeks sopojavnosti sestavin besedne zveze (8,08, 7,62 in 7,27) in visoko absolutno pogostnost (32.684, 29.582 in 18.781 zadetkov na milijon besed). Pri končnem izboru petih glagolov je upoštevana tudi eventualna težavnost glagola za začetniškega govorca glede na raven umeščenosti glagola v leksikalnih minimumih. Končni seznam povedkov tako vsebuje naslednje glagole: *писать*, *считать*, *отмечать*, *рассказывать* in *говорить*. Glagola *утверждать* in *подчеркивать*, ki sta prisotna samo v enem stolpcu, sta izključena, ker ne spadata na začetniške ravni (do vključno B1).

4.3.1 Samostalnik

Kolokacijske lastnosti samostalnika *бабушка* so v slovarju prikazane po sledečem modelu. Na prvem mestu so navedene pogostejše kolokacije z levim prilastkom (*какая бабушка?*). Naprej sledi nabor pogostejših predikatov, ki se vežejo z iztočnico (*что делает бабушка?*). Nabor kolokacij zaključuje zaporedni prikaz pogostejših besednih zvez z iztočnico, kjer ta nastopa v različnih sklonih (*бабушку навестить/слушаться, бабушке помогать/позвонить, к бабушке зайти/заехать, у бабушки спросить/жить, о бабушке заботиться*). Vse kolokacije imajo vzporedni prevod v slovenščino.

¹⁹ Intenzivnost besednih vezi označuje statistično izračunan kazalec, in sicer indeks sopojavljanja posameznih besed, sestavin izbranega kolokacijskega para, v obravnavanem korpusu.

4.3.2 Glagol

Podatki o glagolu razkrivajo vezljivostni model z navedbo različnih udeleženskih pozicij (*бежать куда? откуда? за кем? через что? где?*), vključno z navedbo načina (*как?*). Nabor kolokacij vsebuje besedne zveze s faznimi (*начать/продолжать/перестать/броситься бежать*) in modalnimi glagoli (*любить/уметь готовить*), če so uporabne pri navedeni glagolski iztočnici. Gre namreč za tipične skladenjske modifikacije, ki se prikazujejo tudi v kolokacijskih slovarjih ruščine (Denisov – Morkovkin 1983). Nekatere ubeseditve namreč predstavljajo t. i. leksikalne funkcije, torej nestandardne primere ubeseditve.

4.3.3 Pridevnik

Kolokacijske značilnosti pridevnika so predstavljene zaporedoma v zvezi s samostalniki moškega, ženskega in srednjega spola, najprej v ednini in potem v množini. Pri tem se kolokatorji ne ponavljajo (*бедный человек, бедная женщина, бедное население, бедные студенты*). Praviloma so vključene besedne zveze pridevnika z intenzifikatorji (*очень/довольно/абсолютно/совсем не*) in s pogostejšimi glagoli, ki spadajo v skupino opisnih predikatov (*быть/стать/казаться/оказаться/считать + каким*), ki lahko vključuje tako glagole z oslabljenim pomenom kot tudi nepolnopolnomske glagole.

4.3.4 Prislov

Če je iztočnica prislov (*бесплатно = brezplačno*), so v slovarskem članku navedene pogostejše besedne zveze z glagoli (*бесплатно + отдать, получить*) in z intenzifikatorji (*абсолютно, совершенно*), ki so lahko drugačni v primeru zanižanja (*совсем не/совершенно не*) in morajo biti zato eksplicirani.

4.3.5 Predlog

Navedba ponazoritvenih besedenih zvez je uporabna pri slovarskem opisu predlogov, različni pomeni katerih se praviloma razlikujejo ravno v vezljivostnem vzorcu. Tako predlogu *на* pri označevanju lokacije sledi mestnik: *на чём/на ком?* Predlogu *на* pri označevanju destinacije gibanja sledi tožilnik: *на кого/что?*

4.3.6 Zaimek

Pri slovarskem opisu ruskih vprašalnih zaimkov (*где, что, когда, какой, который, чем*), ki lahko nastopajo tudi kot vezniške besede, sta obe funkciji navedeni v istem slovarskem članku, ampak ločeno, s sprotno oznako.

4.4 Slovnične oblike

Učenci ruščine na začetni stopnji jezikovne kompetence pogosto potrebujejo eksplicitno navedbo osnovnih slovničnih oblik ruskih besed, skladno z veljavnim učnim načrtom oz. maturitetnim izpiznim katalogom (Vozelj – Urbas 2008). Elektronska

oblika slovarja omogoča vizualizacijo širšega nabora podatkov o iztočnici, zato smo za prikaz slovničnih oblik uvedli posebno rubriko *Oblike*.

V slovarskih člankih za samostalnike je naveden polni nabor sklanjatvenih oblik v ednini in množini. V primeru, da se nabor oblik razlikuje glede na posamični pomen večpomenske besede,²⁰ se na to posebej opozori.

Slovarski članek o glagolskih iztočnicah prikazuje spreganje glagola v različnih časih, velelniške oblike v ednini in množini ter oblike pogojnika.

Sklanjatev pridevnikov je prikazana sistematično, v besednih zvezah s samostalniki ženskega, moškega in srednjega spola, tako v ednini kot tudi v množini. Posebej so navedene kratke oblike pridevnika (če se uporabljajo), saj v ruščini nastopajo večinoma v funkciji povedkovnika. Tako za pridevnike kot tudi za prislovese so prikazane oblike primernika in presežnika. Ponazoritveni stavki vsebujejo zglede skladenjskih konstrukcij s komparativom.

4.5 Opozorilo na tipične napake

Kot temeljno nalogo dvojezičnega slovarja, prirejenega za didaktične namene, razumemo preprečevanje tipičnih primerov negativne interference iz materinščine. S tem namenom smo v slovarske članke vključili rubriko *Posebnosti*, ki uporabnika opozarja na razlike v pomenu ali rabi iztočnice, kar povzroča tipične napake. Kot kaže statistika napak (glej poglavje 3), med pogostejše napake v maturitetnih spisih spadajo primeri *paronimizacije* (oznaka LPARONIM), ki jo razumemo kot napačno rabo besede zaradi (delnega ali popolnega) prekrivanja pomena/funkcije blizuzvočnic. Tipični primer predstavljajo pari medjezikovnih lažnih prijateljev, na primer *znamenitost* in *знаменитость* 'znana oseba'. Tako ima stavek *Мы увидели знаменитостей города* v ruščini drugačen pomen kot v slovenščini. V isto kategorijo LPARONIM smo uvrstili tudi številne primere napačnega izbora med istokorenskimi ruskimi besedami zaradi pomanjkljivega razumevanja razlikovalnih morfemov: *посмотрели* 'pogledati' – *осмотрели* 'ogledati si', **красивость* – *красота*, *кругом* – *вокруг*. V kategorijo LPARONIM umeščamo tudi primere napačne tvorbe novih besed zaradi kalkiranja besedotvornega vzorca blizuzvočnice v materinščini: *разбудить* – **разбудиться* (po analogiji z *zbuditi se*).

Naslednja pogostejša napaka je kalkiranje vezljivostnega vzorca iz materinščine (oznaka LCONSTR), na kar slovarski članek posebej opozarja: *позвонить кому-то* (ena slovenska ustreznica, glagol *poklicati*, zahteva predmet v tožilniku: *poklicati koga*, medtem ko druga slovenska ustreznica, glagol *telefonirati*, ponavlja ruski vezljivostni vzorec, s predmetom v dajalniku: *telefonirati komu*), *поздравлять кого-то* (slovenska ustreznica zahteva predmet v dajalniku: *čestitati komu*), *поблагодарить кого-то* (slovenska ustreznica zahteva predmet v dajalniku: *zahvaliti se komu*).

²⁰ V primeru večpomenskega samostalnika v drugem, prenesenem pomenu večkrat opažamo okrnjeno sklanjatev (npr. samo edninske oblike).

Pogoste težave so nestandardni primeri ubeseditve oz. primeri omejene leksikalne kompatibilnosti (oznaka LF), še posebej, če je drugačna od slovenskega vzorca. Na primer, ruski pridevnik *хороший* 'dober' ima drugačne kombinatorne lastnosti kot njegova slovenska ustreznica: *хорошая погода* – *lepo vreme*, *хорошее дело* – *patetna zadeva*, *хорошие слова* – *lepa beseda*. Navedeni primeri predstavljajo idiomatično ubeseditvev elementarne *leksikalne funkcije* BON, ki mora biti zaradi nepredvidljivosti prikazana v didaktično zasnovanem slovarskem priročniku.²¹

4.6 Ponazoritveni stavki

Ponazoritveni stavki vsebujejo tipične zglede rabe iztočnice v obliki stavkov, ki so v slovarju za začetnike, poleg poenostavljenih zgledov iz ruskega Nacionalnega korpusa, lahko vezane tudi na govorjene oblike.²² Poleg tega ponazoritveni stavki predstavljajo zglede realizacije slovničnih oblik in konstrukcij, težavnejših za usvajanje v slovenskem razredu (na primer konstrukcije s primernikom/presežnikom).

4.7 Izpeljanke

Eden pomembnejših vidikov prikaza temeljnega besedišča je navedba besedotvornih izpeljank, kar omogoča širitev potencialnega besednjaka (slovarska rubrika Izpeljanke). V trenutni verziji je sestava rubrike namensko minimizirana. Praviloma slovar vključuje feminative (*писатель* – *писательница*, *француз* – *французженка*), pomanjševalnice (*рука* – *ручка*) in skladijske derivate različne besednovrstne pripadnosti, še posebej, če besedotvorni postopek ni standarden in spreminja besedotvorno podstavo (*спорт* → *спортивный*, *турист* → *туристический*).

4.8 Stalne besedne zveze

Idiomatika je pri delu z besediščem tujega jezika posebej problematična, saj gre v večini primerov za večbesedne skladijske veze (*multiword expressions*), katerih pomen ni zgolj seštevek pomenov sestavnih delov. Iz tega razloga so težavne pri usvajanju in potrebujejo ločeno rubriko Stalne besedne zveze.

V trenutni verziji slovarja navedena rubrika vsebinsko ni povsod dovolj poenotena, saj poleg čistih frazemov vključuje klišejsko izrazje, značilno za govorjeni diskurz oz. ustne oblike komunikacije (*Доброе утро! Спокойной ночи! Приятного аппетита!*) in idiomatične večbesedne zveze (*не в этом дело, в двух шагах*). V posameznih primerih so v tej rubriki navedeni zgleadi slovarsko omejene rabe večpomenske iztočnice (*идти* – *время/фильм/речь идет*; *бежать* – *время*

21 Tukaj se namreč ne strinjamo z mnenjem V. Morkovkina (1977: 92), ki je dvomil o smiselnosti navajanja besednih zvez ruskih samostalnikov s pridevnikom *хороший* v kolokacijskih slovarjih.

22 Predvsem fraze iz bontona.

безум, годы безум), saj je v slovarju za začetnike prikaz pomenskega razpona iztočnice nujno minimiziran.

5 SKLEPNE MISLI

Kot je pokazala predstavljena mnenjska raziskava učiteljev ruščine po eni strani ter sestava in pogostnost leksikalnih napak v pisnih delih učencev po drugi strani, je za usvajanje jedrnega ruskega besedišča potreben nov dvojezični slovar *aktivnega tipa (encoding dictionary)*, ki uporabniku ponuja širši nabor podatkov o vključevanju besedne iztočnice v kontekst v okviru združenega opisa njenih slovničnih in pomenskih lastnosti. Rešitev predlagamo v obliki dvojezičnega kolokacijskega slovarja, ki prikazuje pomenske in slovnične značilnosti iztočnic v kontekstu, preko številnih zgledov, predvsem širšega nabora kolokacijskih nizov. Izbor kolokacij je delno avtomatiziran, saj temelji na uporabi orodja za statistično analizo sodobnih ruskih korpusov.

Glede na didaktični namen novega kolokacijskega slovarja se kot drugo pomembno načelo pri njegovi zasnovi upošteva diferencialni pristop k prikazu temeljnih značilnosti besedišča. To pomeni, da se prednostno obravnavajo medjezikovne razlike, ki glede na statistiko napak, določeno s pomočjo specializiranega korpusa, redno povzročajo odstopanja v rabi besed.

Predstavljena zasnova novega slovarja tako služi kot poskusni vzorec didaktiziranega prikaza jedrnega ruskega besedišča za slovenskega uporabnika na nižjih stopnjah jezikovne kompetence. Gre torej za kombiniran prikaz leksikalnih in slovničnih značilnosti slovarskih iztočnic, nujno minimiziran in prilagojen tako v obsegu kot tudi v izboru in načinu predstavitve ponazoritvenega jezikovnega gradiva.

Možnost nadgradnje trenutne verzije slovarja vidimo v različnih smereh. Prva je povečanje nabora slovarskih gesel s trenutnih 1100 na 2300 slovarskih iztočnic, skladno s priporočenim ruskim leksikalnim minimumom za raven B1. Druga je širše vključevanje podatkov, ki preprečujejo negativno interferenco z materinščino, na osnovi nadaljnjih statističnih analiz rabe ruskega besedišča v okviru posebej vzpostavljenega korpusa pisnih izdelkov slovenskih učencev. Tretja smer je redno testiranje slovarja v slovenskem razredu in sprotno obnavljanje glede na povratne informacije s strani dijakov in učiteljev. Ker je usvajanje besedišča kompleksna naloga, velja razmisliti tudi o razvoju vzporednega sistema vaj ob slovarju, ki aktivira in usmerja usvajanje ruskega jedrnega besedišča predvsem na začetnih stopnjah jezikovne kompetence.

LITERATURA

- Andryushina – Kozlova 2015a** = Natal'ja Pavlovna Andryushina – T. V. Kozlova, 2015a, *Lexical minimum of Russian as a foreign language: level A1: common language*, Sankt-Petersburg: Zlatoust, ⁵2015.
- Andryushina – Kozlova 2015a** = Natal'ja Pavlovna Andryushina – T. V. Kozlova, *Lexical minimum of Russian as a foreign language: level A2: common language*, Sankt-Petersburg: Zlatoust, ⁵2015.
- Andryushina – Kozlova 2015c** = Natal'ja Pavlovna Andryushina – T. V. Kozlova, *Lexical minimum of Russian as a foreign language: level B1: common language*, Sankt-Petersburg: Zlatoust, ⁷2015.
- Apresjan 2004** = Jurij Derenikovič Apresjan (ur.), *Novyj ob'jasnitel'nyj slovar' sinonimov russkogo jazyka*, Moskva: Jazyki slavjanskoj kul'tury – Vena: Venskij slavističeskij al'manah, ²2004 (Studia philologica).
- Apresjan idr. 2007** = Jurij Derenikovič Apresjan idr., O kompjuternom učebnike leksiki russkogo jazyka, *Russkij jazyk v naučnom osvješčenii* 2.14 (2007), 48–112.
- Apresjan 2009** = Jurij Derenikovič Apresjan, *Issledovanija po semantike i leksikografii* 1, Moskva: Jazyki slavjanskich kul'tur, 2009.
- Apresjan 2014** = Jurij Derenikovič Apresjan (ur.), *Aktivnyj slovar' russkogo jazyka* 2, Moskva: Jazyki slavjanskoj kul'tury, 2014.
- Bogačeva idr. 2003** = G. F. Bogačeva idr., *Sistema leksičeskich minimumov sovremennogo russkogo jazyka. 10 leksičeskich spisov: od 500 do 5000 samyh važnyh russkikh slov*, Moskva: AST Astrel', 2003.
- Browne idr. 2013** = Charles Browne – Brent Culligan – Joseph Phillips, *New General Service List: the most important word for second language learners of English*, <http://www.newgeneralserVICelist.org/>.
- Capel 2010** = Annette Capel, A1–B2 Vocabulary: Insights and Issues Arising from the English Profile Wordlists Project, *English Profile Journal* 1 (2010), <https://doi.org/10.1017/S2041536210000048>.
- Coxhead 2000** = Averil Coxhead, A new academic word list, *Tesol Quarterly* 34.2 (2000), 213–238, <https://doi.org/10.2307/3587951>.
- Denisov – Morkovkin 1983** = Petr Nikitič Denisov – Valerij Venjaminovič Morkovkin (ur.), *Slovar' sočetaemosti slov russkogo jazyka: ok. 2500 slovarnyh statej*, Moskva: Institut russkogo jazyka im. A. S. Puškina – Izdatel'stvo Russkij jazyk, ²1983.
- Fontenelle 1997** = Thierry Fontenelle, *Turning a Bilingual Dictionary into a Lexical-Semantic Database*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1997 (Lexicographica. Series maior 79).
- Gorjanc – Jurko 2004** = Vojko Gorjanc – Primož Jurko, Kolokacije in učenje tujega jezika, *Jezik in slovstvo* 49.3–4 (2004), 49–62.
- Korpusa zvučašče reči** = <http://spokencorpora.ru/>.
- Kosem 2018** = Iztok Kosem, V iskanju slovarsko relevantne kolokacije na primeru struktur s prislovi, *Slovenščina 2.0* 6.2 (2018), 154–185.
- Ljaševskaja – Šarov 2009** = O. N. Ljaševskaja – S. A. Šarov, *Častotnyj slovar' sovremennogo russkogo jazyka (na materialah Nacional'nogo korpusa russkogo jazyka)*, Moskva: Azbukovnik, 2009, <http://dict.ruslang.ru/freq.php>.
- Makarova Tominec idr. 2019** = Irina Makarova Tominec – Neža Zupančič Logar – Marina Jajić Novogradec – Svetlana Smirnova, *Rusko-slovenski kolokacijski slovar za začetnike = Russko-slovenskij slovar' sočetaemosti dlja načinajuščih*, <https://www.termania.net/slovarji/243/Rusko-slovenski-slovar-za-zacetnike>.
- Makarova Tominec 2020a** = Irina Makarova Tominec, Ruski naglas v slovenščini: o jezikovnem profilu rusko govorečih priseljencev, *Jezik in slovstvo* 65.1 (2020), 65–82.
- Makarova Tominec 2020b** = Irina Makarova Tominec, K voprosu o bazovoj leksike i principah ee opisanija v dvujazyčnom slovare sočetaemosti dlja načinajuščih, v: *Mikro in makro: pristopi in prispevki k humanističnim vedam ob dvajsetletnici UP Fakultete za humanistične študije* 2, ur.

- Irena Lazar – Aleksander Panjek – Jonatan Vinkler, Koper: Založba Univerze na Primorskem, 2020, 481–508, <http://www.hippocampus.si/ISBN/978-961-293-049-3.pdf>.
- Melčuk – Žolkovski 1984** = Igor' Aleksandrovič Mel'čuk – Aleksander Konstantinovič Žolkovskij, *Tolkovo-kombinatornyj slovar' sovremennogo russkogo jazyka*, Wien: Gesellschaft zur Förderung slawistischer Studien, 1984.
- Melčuk 2012** = Igor' Aleksandrovič Mel'čuk, *Jazyk: ot smysla k tekstu*, Moskva: Jazyki slavjanskoj kul'tury, 2012 (Studia Philologica).
- Morkovkin 1977** = Valerij Venjaminovič Morkovkin, *Russko-inojazyčnyj slovar' sočetaemosti, ego lingvističeskie osnovy i struktura*, v: *Problemy učebnoj leksikografii*, Petr Nikitič Denisov – Valerij Venjaminovič Morkovkin (ur.), Moskva: Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta, 1977, 84–110.
- Morkovkin 1985** = Valerij Venjaminovič Morkovkin (ur.), *Leksičeskie minimumy sovremenogo russkogo jazyka*, Moskva: Russkij jazyk, 1985.
- Nation 2016** = I. S. P. Nation, *Making and Using Word Lists for Language Learning and Testing*, Amsterdam: John Benjamins, 2016.
- Ožegov – Švedova 1992** = Sergej Ivanovič Ožegov – Natalija Jul'evna Švedova, *Tolkovyj slovar' russkogo jazyka*, Moskva: Izdatel'stvo Az, 1992.
- Plotnikova – Sever 2006** = Ol'ga Sergeevna Plotnikova – Jože Sever, *Rusko-slovenski in slovensko-ruski moderni slovar = Russko-slovenskij i slovensko-russkij sovremennyj slovar'*, Ljubljana: Cankarjeva založba, 2006.
- Pretnar 2007** = Janko Pretnar, *Rusko-slovenski slovar = Russko-slovenskij slovar'*, Ljubljana: DZS, 2007.
- Rusko-slovenski slovar 2020** = *Rusko-slovenski slovar Advanced, verzija 2.2 = Учебный словарь русско-словенский, версия 2.2*, © Lingea s.r.o., 2020, <https://www.dict.com/rusko-slovenski.ruTen>
- ruTen11** = <https://www.sketchengine.eu/rutenten-russian-corpus/>.
- Uhlik 2018** = Mladen Uhlik, Nekatere značilnosti izražanja nujnosti oz. obveznosti v slovenščini in ruščini, *Jezikoslovni zapiski* 22.2 (2018), 45–59.
- Urbas 2019** = Janja Urbas, Vloga in pomen učenja ruščine v slovenski družbi in izobraževanju, v: *Poti in stranpoti poučevanja tujih jezikov v Sloveniji*, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2019, 235–248.
- Vozelj – Urbas 2008** = Ines Vozelj – Janja Urbas, *Učni načrt. Ruščina. Gimnazija: splošna, klasična, strokovna gimnazija: obvezni predmet in matura (420 ur), izbirni predmet (140 ur)*, Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport – Zavod RS za šolstvo, 2008, http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/ss/programi/2008/Gimnazije/UN_RUSCINA_gimn.pdf.
- Wanner 1996** = Leo Wanner (ur.), *Lexical Functions in Lexicography and Natural Language Processing*, Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1996.
- West 1953** = Michael West, *A General Service List of English Words*, London: Longman, Green & Co., 1953.

SUMMARY

Difficulties in Learning Russian Vocabulary and the New Russian–Slovenian Dictionary for Beginners

This article provides an overview and analysis of problematic areas in learning Russian vocabulary among Slovenians. The problems were explored in two stages. The first stage was based on a survey conducted among Slovenian teachers of Russian, who highlighted a great need for an adapted description of vocabulary, which should include a wider range of information on the method of including a headword in a sentence, taking into account possible interferences at the semantic, lexical, and grammatical levels. At the second stage, the problems highlighted were concretized through a corpus analysis of various deviations in the use of vocabulary. The original material included thirty Russian essays written by Slovenian students as part of their high-school leaving exam. The second part

of the article presents in detail the structure of entries in the new bilingual Russian–Slovenian dictionary for beginners, which currently includes 1,300 headwords and is freely available on termania.net. The dictionary’s concept is an educationally well-thought-out improvement of the established concept of a collocation dictionary. The highlighted differential approach to presenting vocabulary draws Slovenian users’ attention to typical deviations in using Russian words. The user-friendliness of the proposed dictionary is provided by additional options for visualizing the dictionary content characteristic of digital language sources.